



Într-un șopron al familiei Tudor Stoica din satul Veneția de Jos (Făgăraș) se află o veche placă de piatră a cărei însemnătate nu o mai știa nimeni. Placa, acoperită de o inscripție în limba latină, în mare parte degradată, prezentând în partea superioară o stemă în care se distinge o mină purtând o cruce și o pasăre conturnată, despărțite de vrejuri, a fost desprinsă din zidul unei case de pe Ulița de Jos, cu prilejul dărîmării acesteia, proprietate a strămoșilor lui Tudor Stoica. Este evident că mina care ține o cruce din stema acestei plăci de piatră se lega de cinul lui Ionaș Monea, redactorul inscripției, care era vicar general. În ceea ce privește pasărea conturnată, folosită ca însemn de către voievozii Țării Românești, ea caută să illustreze pretențiile genealogice ale lui Ionaș Monea, descendent din „Grigore visticierul”, boier al lui Negru Vodă, de la care acesta ar fi primit domeniile din Făgăraș. Desigur că în familia vicarului general Ionaș Monea se va fi păstrat tradiția unei vechimi, poate și unele documente, care să-l îndreptățescă pe reprezentantul lor să-și întocmească în 1728 o genealogie ale cărei capete se pierd într-un trecut foarte îndepărtat. Dar ce l-a îndemnat să-și consemneze ca strămoș pe un boier și rubedenie totodată, al celui care trecea pe atunci drept cel mai vechi voievod al Țării Românești, din moment ce a pus să i se sculpeze în fruntea inscripției sale genealogice (pe lângă simbolul chemării sale preoțești) însăși stema Țării Românești? Iată întrebarea la care încercăm să răspundem în lucrarea de față.

Placa cu inscripția de care ne ocupăm a fost descoperită în zidul casei ce aparținuse lui Ionaș Monea, de către cunoscutul reprezentant al Școlii ardelenene, Samuil Micu, și consemnată în studiul său, rămas în manuscris, *Annales Principum Transalpinorum et Moldavicorum*¹, împreună cu o primă transcriere. O altă copie, a aceleiași inscripții, mai apropiată de original, a fost făcută pe la 1860 de către Ioan Pușcariu. Nicolae Densușianu publică pentru întâia oară în 1885 copia lui Ioan Pușcariu², menționînd că la data aceea inscripția se degradase parțial. Această interesantă și enigmatică inscripție, care pomenea de Negru Vodă, legîndu-l de anul 1185 nu putea scăpa atenției lui B. P. Hașdeu. În capitolul despre începuturile Țării Românești din *Etymologicum Magnum Romaniae*, Hașdeu reproduce versiunea publicată de Nicolae Densușianu, considerînd-o un izvor demn de luat în seamă. Iată traducerea lui Densușianu: „1185. A trăit Grigore cel dintîi Venețianul, visticierul lui Negru Vodă, din partea căruia a fost dăruit cu patru văi, cu păduri și cîmpuri, a născut pe Grigore al doilea (anul 1216). Iar acesta a născut pe Grigore, din care s-a născut Mailat (1250), fiica Comana și Grigore al doilea. Aceștia împărțindu-se (1279), Mailat a căpătat valea dintîi Cuciuțata, iar Comana valea a doua, Grigore valea a treia (1390), adică Veneția și Pîrîul Sărat. Și Grigore a născut pe al treilea Grigore, pe Stoica și pe Toma. Aceștia împărțindu-se, Grigore a căpătat întreaga vale a patra și a născut pe Ștefan și pe Grigore (1449). Iar acesta a născut pe Solomon (care după mamă-sa s-a numit Mone) și pe Ștefan Mone. Și Solomon a născut pe Man Mone (1499). Acesta a născut pe al doilea Ștefan Mone, iar acesta pe Voicu Mone, acesta pe al doilea Man Mone și acesta pe Ioan Mone, din care s-a născut Ionaș Mone, venerabilul vicar general, 1728”³.

Nicolae Densușianu publică în aceeași lucrare și o serie de acte ale familiei Monea, cel mai vechi datînd din 20 aprilie 1628, de unde reiese că încă din secolul al XVII-lea ea se afla în „statal boieresc”⁴. La 18 septembrie 1632, Gheorghe Rákóczi I confirmă în „statul boieresc” pe Solomon Monea din Veneția de Jos, cu frații și feciorii săi „cu condiția să suporte toate sarcinile și serviciile cu care sînt datorii la castelul Făgărașului”⁵.

Dar alcătuirea genealogică de mai sus, ne apare de la prima vedere o improvizare, cu începuturile pierdute în lumea legendei. Pentru timpul scurs între 1185 și 1728, deci pentru mai bine de jumătate de mileniu, vicarul Monea menționează succesiunea a 11 generații, mult mai puține decît sînt necesare pentru acoperirea acestui interval. Succesiunea etapelor dintre o generație și alta este neverosimil de inegală: între 1185 și 1499 (deci în 314 ani) se succed 8 generații, iar între 1499 și 1728 (în 229 ani) numai 3 generații.

Se știe în prezent că „Negru Vodă” este o plămăuire dintr-o cronică a Țării Românești, scrisă în 1525, și că anul „descălecării” sale ar fi fost 1310 și nu 1185⁶.

Este evident, așadar, că genealogia de mai sus este fantezistă și că pentru „primum movens” al genealogiei sale, românul Ionaș Monea s-a inspirat din tradiția despre „Negru Vodă” din Țara Făgărașului, ajunsă aci în a doua jumătate a secolului al XVI-lea sau începutul celui următor, oricum înainte de mijlocul secolului al XVII-lea, cînd „Negru” devine „Radu Negru”⁷.

La mică distanță de Veneția, în Munții Făgărașului, se află cetatea Breaza, pe riul Brescioara, numită desigur și pe vremea lui Ionaș Monea „cetatea lui Negru Vodă”⁸. Contemporanul său, sasul Iohann Filstich, profesor la gimnaziul din Brașov, publică în 1743, la Iena, lucrarea *Schediasma historicum de Vilachorum historia annalium Transilvanensium*⁹, în care menționează că

„Negru Vodă” a trecut munții în secolul al XII-lea, adăugînd că aceste știri nu le deține de la autori de cărți, ci din relații verbale întemeiate pe vechi tradiții. Prin urmare, atît Ionaș Monea din Veneția, cît și Iohann Filstich din apropiatul Brașov reproduc tradiția de la începutul secolului al XVIII-lea din Țara Făgărașului despre „Negru Vodă”, „descălecător” în secolul al XII-lea.

Am avea deci toate motivele să considerăm genealogia lui Ionaș Monea, ca o improvizare, prezentînd nepotriviri evidente. Și totuși... ni s-au păstrat documente, anterioare celor din secolul al XVII-lea, publicate de Nicolae Densușianu, care glăsuiesc de o vechime multiseclară a acestei familii, de un boier care într-adevăr primește de la unul dintre primii voievozi ai Țării Românești patru sate în jurul Veneției și chiar despre rudenia dintre acest boier și suzeranul său, fapt care a îndreptățit într-un anume fel pe Ionaș Monea să sculpeze pasărea conturnată a Țării Românești în fruntea inscripției sale genealogice. Cunoștea Ionaș Monea aceste hrisoave? Cu siguranță că nu, altminteri ar fi inserat în complexa sa genealogie numele și datele care apar în ele. Dar anumite coincidențe sînt tulburătoare.

În diploma sa din 16 iulie 1372, scrisă în Argeș, Vladislav I „voievod Transalpin, ban de Severin și duce al Țării Făgărașului, recent dobîndite”, face cunoscut că „magistrul Ladislav, vajnicul cavaler, fiul răposatului Ianus, meșter de Dobca, nepotul lui Miched banul, ruda noastră de sînge iubită și credincioasă... s-a luptat vitejește împotriva necredincioșilor turci și a împăratului de la Tîrnovo” ... pentru care i s-a încredințat „din partea domnului nostru — regele — și a noastră: tîrgul numit Șercaia așezat în Țara Făgărașului, lîngă Olt, cu cele ce se țin de el, de asemenea satul numit Venețe, satul Cuciuțata, satul care se chiamă Apele Calde, satul Dobca, cu toate drepturile lor... ca să-i fie stăpînire veșnică”¹⁰.

Doi ani după apariția acestei diplome din 16 iulie 1372, un oarecare Petre Ciugu din Veneția vinde fratelui său Ladislav din Dobca o moșie lîngă Olt „în apropiere de mînăstirea ruină a Apele-Calde”¹¹.

Un descendent al lui Ladislav din Dobca, Bogdan de Dobca, luptă ca vornic în armata pretendentului Dan III, „tînărul Dan”¹², care va sfîrși ucis de securea călăului lui Vlad Țepeș, în 1460, după ce a ascultat, în viață fiind, propriul său prohod¹³. Așa ne explicăm faptul că, la 3 decembrie 1462, regele Matei Corvin conferă lui Gheorghe Biró din Brașov un privilegiu de colonizare a satelor făgărașene Șercaia — localitatea de reședință a Dăbăceștilor — și Mica, prădate de Vlad Țepeș¹⁴. Prin urmare, Dăbăceștii din Făgăraș iau parte la luptele pentru domnie din Țara Românească, pronunțîndu-se la mijlocul secolului al XV-lea ca partizani ai ramurii Dăneștilor. Acest fapt nu ne surprinde dacă luăm în considerare că moșia Dăbăcești de pe Jaleș (în prezent Runcu, Gorj), care aparține unui Dobca, a fost lăsată lui Dimitrie Dăbăcescu (a patra parte), precum și lui Dan I, așa cum reiese din actele mănăstirii Tismana, moștenitoarea acestor bunuri¹⁵.

În vremea domniei lui Mircea cel Bătrîn, care nu apare moștenitor la Dăbăcești, boierul Nan Udobă dăruiește pentru înălțarea mănăstirii Cozia „locul numit Călimănești, pe Olt”¹⁶. Și, deoarece Nan Udobă, va fi înmormîntat în necropola urmașilor lui Basarab, biserica Sfîntul Nicolae Domnesc din Argeș¹⁷, sîntem convinși că el însuși făcea parte din familia voievodă — a Dăbăceștilor —, strîns legată de ramura Dăneștilor, care, după moartea lui Mircea cel Bătrîn, devine adversară pe față a Drăculeștilor, descendenți ai ctitorului Coziei, poziție menținută și în a doua jumătate a secolului al XV-lea.

Desigur, tot un descendent al Dăbăceștilor, boierul Mailat din Comana, primește în 1511 de la nobilul Petru de Copandru, a patra parte din moșia Crihalma, din apropierea Comanei, pentru sine și copiii săi¹⁸.

Cîteva ani mai tîrziu, în 1527, Ladislav, „fiul răposatului Coman Chirilă” boier din Grind, se înfațișează înaintea scaunului judiciar din Făgăraș, cu rugămintea de a i se acorda privilegiul pentru moșiile și satele Perșani, Pîrîu și Veneția, împreună cu munții Tămaș și Tămășel¹⁹, de la hotarul cu Țara Românească (în dreptul Rucărului).

Nimic nu ne împiedică să bănuim că familia făgărașană a Dăbăceștilor legată „prin rudenie de sînge” de familia domnitoare a Țării Românești, a continuat să existe și în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, timp ce desparte pe succesorii boierilor Mailat și Ladislav de antecesorii lui Ionaș Monea. Documentul de la voievodul Vladislav I, care se află în prezent în Arhivele Statului din Budapesta, publicat pentru întâia oară în 1829²⁰, a fost păstrat desigur secole întregi în Transilvania, poate chiar pe domeniul Dăbăceștilor din Făgăraș, cum era și firesc. El s-a rătăcit de locurile pentru care fusese hotărît înainte de alcătuirea inscripției lui Ionaș Monea, dar tradiția a putut reține unele elemente, pe care vicarul le-a inserat în improvizata sa genealogie. Oricum, placa de piatră din șopronul familiei Tudor Stoica din Veneția de Jos este o altă dovadă a unor legături pe care vremea nu le poate măcina.

¹⁰ *Documenta Romaniae historica*, B.I, nr. 5, p. 14—17.

¹¹ E. Hurmuzaki, I, 2, nr. CLXXI, p. 222. Dimitrie Onciul (*Opere complete*, București, 1946, p. 144, nota 1) remarcă faptul că Veneția și Apele Calde apar ca „partes Transylvaniae”, prin urmare ele nu mai erau în stăpînirea lui Vladislav I, ceea ce ne apare explicabil în lumina conflictului dintre voievodul român și Ludovic cel Mare, izbucnit în 1374.

¹² N. Iorga, *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în „Convorbiri literare” XXXV (1901), p. 149. Pentru succesiunea Dăneștilor și filiația Vladislav II — Dan III („tînărul Dan”), vezi Matei Cazacu, *O domnie necunoscută a lui Vlad Țepeș*, în „Viața studentescă”, 1968, nr. 39, p. 2.

¹³ N. Iorga, *op. cit.*, p. 150.

¹⁴ E. Hurmuzaki, XV, nr. C, p. 58.

¹⁵ *Documenta Romaniae historica*, B, I, nr. 7, 8, 14, 16.

¹⁶ *Idem*, nr. 9, p. 26—27.

¹⁷ Virgiliu Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeș*, în „B.C.M.I.”, X—XVI (1917—1923), p. 54.

¹⁸ E. Hurmuzaki, II, 3, nr. VI, p. 4.

¹⁹ Ioan Pușcariu, *Munții Tămaș și Tămășel*, în „Analele Acad. Române”, seria II, tomul XXXIII (1910—1911), p. 786.

²⁰ Vezi nota 10.

¹ Menționată de Nicolae Densușianu, *Monumente pentru istoria țării Făgărașului*, București, 1885, p. 103.

² *Ibidem*.

³ *Idem*, p. 105; B.P. Hașdeu, *Etymologicum magnum Romaniae*, tom IV, București, 1898, p. XII.

⁴ Nicolae Densușianu, *op. cit.*, p. 86.

⁵ *Idem*, p. 90.

⁶ Pavel Chihaia, *A fost „Negru Vodă” un personaj real sau legendar?*, în „Magazin istoric”, III (1969), nr. 5, passim.

⁷ *Idem*, p. 49.

⁸ George Șerban, *Oare e numai legendă?*, în „Transilvania”, LIX (1928), nr. 5, p. 356.

⁹ Iohann Filstich, *Schediasma historicum de Vilachorum historia annalium Transilvanensium...*, Iena, 1743, p. 19: „... quod non modo, manuscriptum aliquod Valachicum incerti auctoris confirmat, verum etiam senum Valachorum relatio, quae in traditionibus ab atavis acceptis unice fundatur, abunde comprobata”.